

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del Treball de Fi de Grau

«Que un poble que de tot riu,
tota sa por l'hi arruixa»:
Els versots santantonians dels
Dimonis de sa Pedrera

Esperança Serra Vallespir

Grau de Llengua i Literatura Catalanes

Any acadèmic 2018-2019

DNI de l'alumne: 41587786Z

Treball tutelat per Jaume Guiscafrè Danús
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☐	☐

Paraules clau del treball:

Versots, Dimonis de sa Pedrera, cultura, Sant Antoni, Muro, balls parlats, correfoc, dimonis.

Taula de continguts

1. Introducció	1
1.1 Metodologia	2
2. Introducció a l'origen dels correfocs	3
2.1 Els balls parlats	4
3. Els Dimonis de sa Pedrera	6
4. Els versots de Sant Antoni	8
4.1 Transcripció i comentari dels versots	11
4.1.1 Bateig de foc dels Dimonis de sa Pedrera (2006)	11
4.1.2 Compareixença de tots els racons (2009)	13
4.1.3 Les Temptacions de Sant Antoni (2010)	15
4.1.4 Primer mapatge: esbucament de l'Ajuntament (2012)	18
4.1.5 Satany (2013)	20
4.1.6 Les cadiretes (2014)	23
4.1.7 Les ànimes del purgatori (2015)	26
4.1.8 Dos mil sexe (2016)	29
4.1.9 Bateig de foc dels Trabucats (2017)	32
4.1.10 Nit de les bruixes (2018)	36
4.1.11 I un puta ou (2019)	40
5. Conclusions	45
6. Referències bibliogràfiques	47

1. Introducció

Som poblera de naixement i murera per part de pare, nascuda el 15 de gener, just un dia abans de començar les festes de Sant Antoni a ambdós pobles. Haver compartit vivències tant a sa Pobla com a Muro i haver nascut en aquestes dates tant senyalades, ha fet que sempre hagi viscut les festes santantonianes amb molta devoció... No tant pel sant, sinó per compartir moments en família, coure espinagades ben coentes, fer rotlada al fogueró i viure la nit plena de gloses.

Sempre passava dia 16 de gener a la Nit Bruixa de sa Pobla i el dia següent ens preparàvem per anar a veure les conegudes Beneïdes de Muro. Vaig començar a viure els primers anys de piromusical, però així com anava creixent vaig anar perdent aquest esperit pobler perquè desapareixia la revetla per donar pas a l'espectacle de música i llums. D'aquesta manera, en fer-me una mica més gran, vaig voler visitar altres pobles per viure la festa i descobrir com la sentien. Finalment vaig acabar per gojar la festivitat a Muro i durant uns anys vaig desitjar ser dimoni de correfoc en veure la posada en escena i com s'esforçaven per no deixar mai indiferent el seu públic. A més, ofereixen un espectacle diferent amb els seus versots, un discurs del Dimoni Gros que encara no fa cap altra colla a les Illes Balears però sí que hi ha tradició a les zones del Camp de Tarragona i la Panadès, com bé explica Fernós (2011).

Ara que fa cinc anys que estic a la colla dels Dimonis de sa Pedrera i com que sempre m'agrada saber el perquè de les coses i investigar, vaig decidir-me per reunir tots els versots que havien fet els Dimonis de sa Pedrera per Sant Antoni.

Per tant en aquest treball el meu objectiu és fer una recopilació dels versots dels Dimonis de sa Pedrera que s'hagin fet per les festivitats de Sant Antoni, des del seu naixement com a colla el 2006 fins a l'any que ens trobam ara, el 2019.

Aquest treball comença amb una explicació introductòria als orígens dels dimonis de correfoc i com els balls parlats han arribat a l'actualitat en forma de versots. Seguidament es fa una introducció als Dimonis de sa Pedrera amb una breu explicació d'aquests textos orals. A continuació hi ha una classificació dels versots que ha elaborat la colla ordenats per anys, dels més antics als meus nous, acompanyats de la seva anàlisi mètrica i un comentari. Per acabar i tancar el treball es presenta una conclusió final.

La finalitat d'aquesta recopilació és la de donar a conèixer la producció d'aquests discursos que proclama el Dimoni Gros per a ser combinats amb l'espectacle pirotècnic que ofereix la colla i que pugui servir en investigacions futures, si es donen més exemples en altres colles de les Illes Balears o hi ha altres activitats o esdeveniments que segueixin uns mateixos patrons. D'aquesta manera la informació d'aquest treball aportarà a la cultura i a la literatura catalanes un repertori de tots els versots que s'hagin realitzat per les festes de Sant Antoni al poble de Muro, així com també transmetre els esdeveniments rellevants sobre política, cultura i història que es crítiquen en aquests textos.

1.1 Metodologia

Per a la recopilació d'aquests versots vaig fer un buidatge de l'arxiu digital dels Dimonis de sa Pedrera en cerca de documents, tant en brut com passats a net, que poguessin contenir els diferents versots que s'han fet. En cas de dubtar si eren els originals, vaig procedir a la cerca dels enregistraments que es varen retransmetre el dia del correfoc per comparar text i àudio. També vaig fer una cerca d'enregistraments televisius o d'espectadors per analitzar els vídeos que es feren en el moment de l'espectacle i verificar els versots obtinguts.

Una vegada recopilats tots els ítems, vaig procedir a transcriure'ls elegint un títol per a cada un, enumerant les estrofes amb xifres romanes i els versos amb xifres aràbigues. Vaig decidir transcriure els versots de tal manera que reproduïssin l'oralitat, perquè així es mantingués la rima i no es veiés afectada per les normes ortogràfiques o gramaticals. S'han mantingut els textos originals preparats per a ser recitats, tot i que en els àudios pot haver-hi expressions afegides per Miquel Àngel Barceló per així donar més èmfasi a la representació del dimoni. A més a més s'han conservat els barbarismes, anglicismes i altres mots que no són propis de la llengua catalana per reproduir amb fidelitat el text orat. També s'han hagut de fer correccions ortogràfiques tant per errors mecànics com per altres faltes, així com també s'han hagut de canviar alguns articles literaris a salat perquè hi havia confusions en el text. Pel que fa a la puntuació s'ha hagut de regularitzar en els textos que eren esborranys, perquè eren pràcticament textos en brut o que només recollien una idea del què serien els versots.

Per sumar més informació vaig fer una entrevista a Miquel Àngel Tortell, autor dels versots i membre dels Dimonis de sa Pedrera. No he inclòs l'entrevista perquè hi apareixen

aspectes personals (tant de l'autor com meus) al llarg de la conversa, per tant, si no don indicacions d'altres notificacions, totes les citacions de Tortell provenen d'aquesta entrevista.

2. Introducció a l'origen dels correfocs

El foc és un dels quatre elements. A part de la seva funció primària d'encalentic i cuinar, al llarg del temps va ajudar que les comunitats de població s'hi ajuntessin al voltant i arribés a adquirir una simbologia festiva (Sense autor: 2018). Per Sant Antoni i Sant Joan és típic veure com la gent l'encén en forma de fogueró i es fa bulla al voltant.

Una de les figures que apareix al voltant del foc és el Dimoni, un personatge molt arrelat dins l'imaginari col·lectiu mallorquí i molt apreciat. El Dimoni és una figura que ens espanta o ens crea respecte però que a la vegada ens sedueix i volem ser partícips del seu joc. A Montuiri, en veure en Banya Verda amb la llendera, més d'un crida “el Dimoni no fa por” però en veure'l córrer a prop i fuetejar algú tothom escampa. El mateix succeeix a altres poblacions com Sant Joan, sa Pobla o Petra on el poble corr, provocant el Dimoni, jugant amb aquesta por i fascinació que ens mou.

Hi ha molts tipus de Dimonis dins la nostra cultura, com bé explica Gabriel Mayol (2016 i 2018) en els seus diferents estudis. Hi ha els dimonis tradicionals d'arrel cristiana, que porten careta vermella i solen acompanyar les festivitats del poble; els dimonis boiets o follets, que són esperits que no tenen aturall i no poden parar de fer malifetes; o el dimoni cucarell, al qual fem referència quan parlem d'aquell dimoni que es troba a l'infern. Altres dimonis són els que trobam als correfocs, uns dimonis que de cada vegada més estan arrelant en els darrers anys, els dimonis de foc. Podem trobar tots aquests dimonis que hi ha a l'illa de Mallorca en el *Dimoniari* de Tomeu Caragol (2017) o en la classificació de dimonis i bèsties que va fer Tortell (2011). Aquests, en el cas de Mallorca, sumarien un conjunt de tots els dimonis anteriors, perquè: són dimonis que interactuen amb el públic, fan burla, són un acompanyament a les festes patronals del poble, juguen amb el foc per mostrar un infern al món tangible, fan algunes entremaliadures, etc. Aquestes també són algunes característiques que els diferencien dels diables del Principat, que són dimonis estàtics tot i tenir balls coreografiats i jugar amb el foc. Aquests balls solen ser dimonis fent un cercle i alçant les cames sense moure's del seu lloc.

2.1 Els balls parlats

Es creu que l'origen d'aquests dimonis o diables de foc provenen dels balls que s'inicien en els teatres o representacions al carrer durant l'època medieval, on es representava una disputa entre el bé i el mal. Segons el folklorista Joan Amades (Amades 1952: 16), els balls de diables tenen el seu origen en l'entremès que es va representar a les noces del Comte Ramon de Berenguer IV amb la princesa Peronella l'any 1150. En aquesta obra es va interpretar una lluita entre el bé i el mal, on l'Arcàngel Sant Miquel i el seu seguici d'àngels lluiten contra les forces de Lluçifer. A Mallorca queden restes d'aquests balls parlats, com és el cas dels cossiers de Montuiri, on en un dels balls encara canten *tretze per un reial* (Mayol: 2014).

La primera referència escrita que se'n té és del 1411 al *Llibre de les solemnitats de Barcelona* quan apareix en la processó del Corpus a Cervera, una nova festivitat de l'època que consisteix en una processó on s'uneixen diversos elements que donen com a resultat una representació de danses paganes, representacions de personatges bíblics i altres entremesos. En aquestes processons comencen a escenificar-se els entremesos relacionats amb la lluita de l'arcàngel Sant Miquel i Lluçifer. Uns anys més tard apareix també a Tarragona, Igualada o El Vendrell... Aquestes representacions també arriben a altres parts de la península, però serà en el territori de parla catalana on es conserva aquesta teatralització medieval que evoluciona cap a altres representacions com el Misteri d'Elx, el Cant de la Sibila a Mallorca (Rius 2005) o, arribant a l'actualitat, els dimonis de correfoc. Una referència clara n'és el Salt de Maces de la Patum de Berga, quan Sant Miquel encaça els diables per vèncer-los amb la seva maça per la plaça de Sant Pere, que es representa amb tot un seguit de coreografies i gestos. D'aquesta manera hi ha una expansió de dimonis de foc des del Principat cap a tota la resta de territori català, amb diferents moments d'alts i baixos. Palomar (2000), en el seu article, pren un fragment de Jordi Bertran (2009) per explicar-ho:

Jordi Bertran –dins El ball de diables a Tarragona. Teatre i festa a Catalunya– constata el buit existent entre les referències de diversos autors al substrat ancestral i les primeres notícies documentals sobre teatre popular de la Barcelona medieval. Segons Bertran, l'esglaió que manca en aquesta teorització sobre la gènesi del ball de diables ens pot arribar de la història del teatre. Per ella, arribem als joglars, «personatges clau i imprescindibles en el naixement del ball de diables», i explica com durant els segles XI a XIII s'estenen per Europa personatges burlescos, arlequins, identificats amb el diable, coincidint en alguns punts en la seva indumentària, vermella, amb caputxa i cascavells. Serà, però, al

segle XIV quan l'arlequí europeu, el joglar, prendrà la forma apropiada al diable de carrer que avui coneixem. Aleshores, els diables ja recorren els carrers colpejant aquells que troben i fent sonar esquellots, carraques i altres instruments. Són el Charivari europeu que Bertran complementa amb un seguit d'exemples de les tradicions culturals properes: els Diablos de Castella-la Manxa, els Ioaldunak o Zanzantzar de Navarra, o els Peliqueiros de Galícia.

És en el segle XVI quan es comença a introduir el text dins aquestes representacions i així neix el ball parlat i, d'aquesta manera, el ball de diables. Els personatges s'humanitzen, perden les màscares que representen els diferents personatges i incorporen els seus parlaments. El Dimoni o Lucifer agafa les característiques pròpies dels diables medievals, mostrant-se satíric i polissó, fent particip el públic. Vallverdú (2006) fa un estudi sobre aquests balls amb parlaments, representant la lluita del cel contra l'infern, fent un estudi minuciós sobre la vestimenta, els estris i la seva teatralització als carrers.

Aquesta teatralització perdura fins a finals del segle XX. El 1981 es produeix una fita important, la Primera Trobada de Diables de Catalunya, que se celebrà a Arboç. Allà es reuniren setze colles de catorze poblacions diferents i és quan es produeix el fervor dels balls de diables dins els Països Catalans. L'expansió es fa cada cop més gran gràcies a tornar a dur la festivitat al carrer i a les teatralitzacions que fan diferents companyies de teatre com Comediants amb la seva obra *Dimonis*. Del Principat es va escampant cap al País Valencià fins a arribar a les Illes Balears i a la Catalunya Nord.

D'aquesta manera, aquells balls de diables agafen un component festiu, juntament amb les bèsties de foc creades per cada colla, que donen origen a aquests grups de foc que actualment anomenem correfoc.

El terme correfoc sorgeix en les representacions festives dins les Festes Majors dels anys 70, quan la festa evoluciona cap a dimonis que cerquen el públic per botar, córrer i ballar baix les espurnes de la pirotècnia.

Entre les colles de correfoc no hi ha un model de festa únic, cada una estableix un diàleg amb el públic diferent i s'adhereix la festa dins la cultura popular de formes molt

variables segons cada punt geogràfic. Un exemple de variant són les bèsties que construeixen cada colla amb diferents punts de foc, per donar un poc més de joc al correfoc. Aquestes bèsties poden ser animals de tota forma i tipus: grifs, dracs, bous, bocs... Es tracta d'elements que estan lligats a la identitat del poble o la història de la colla.

3. Els Dimonis de sa Pedrera

Les primeres colles de correfoc que neixen a les Illes Balears sorgeixen a partir de dues representacions de teatre que es van fer a Mallorca. Una és *Nit de foc* de la companyia Iguana Teatre el 1988 a sa Pobla i l'altra és l'espectacle *Dimonis* de la companyia Comediants al Parc de la Mar, que hem esmentat abans. Podem veure la trajectòria que va tenir la companyia Iguana Teatre dins aquest nou tipus de representacions en el llibre de Banal, Molinet, Fullana (2004).

A la dècada dels anys noranta, comencen a sortir colles de dimonis sense ànim de lucre o associacions culturals que voldran escampar aquesta cultura del foc i arrelar-la dins les seves festes. La primera colla de dimonis que sorgeix a Mallorca és la de Diables de Sant Joan el 1993, seguits dels Esclatabutzes el 1996 (Sóller) i Dimonis d'Albopàs el 1998 (sa Pobla). A Menorca seran els Diables de Maó el 1998 mateix i a Eivissa no neix cap colla fins al 2006 amb Es Mals Esperits.

Els Dimonis de sa Pedrera són una associació sense ànim de lucre que neix el 2006 a Muro amb l'objectiu d'enaltir la figura dels dimonis dins les festes del poble, que són Sant Antoni i Sant Joan (dues festivitats molt relacionades amb el foc). Foren apadrinats pels dimonis de Hiachat, acompanyats pels Grollers de sa Factoria. També abracen un àmbit cultural i de conscienciació envers el medi ambient, com és el cas de les pedreres que es converteixen en abocadors de fems. D'aquí prové el nom de l'agrupació, són els dimonis que surten de les pedreres com a reacció a l'abús i la contaminació del subsòl. Per això els dimonis que es volen personificar sorgeixen de l'esperit de la naturalesa en contra del comportament humà i no com un dimoni que vagi en contra de Déu. Les pedreres a Muro són un emblema del poble, han aportat un referent carregat de mites, llegendes i contarelles. Per això els dimonis surten de les pedreres, com la seva bèstia Cucafera, perquè a causa d'aquesta contaminació surt el mal, perquè s'han superats tots els límits tolerables.

A més a més han treballat per a la cultura i dinamització del poble, com per exemple: organitzant concursos de contes i il·lustracions relacionats amb el món dimonial (que donà com a resultat un llibre, *Premi de relats i il·lustració*), tallers d'expressió corporal, tallers de confecció de màscares, *globotades*¹, concurs de llanternes per la Fira de la Carabassa, així com diversos calendaris sobre la cultura murera, com de les pedreres, els pous i les cisternes (tots elements relacionats amb el subsòl).

La colla es distingeix per un cassot i calçons amples de tela blanca, pintats pel reconegut pintor murer Tòfol Sastre² amb imatges d'ulls, línies i taques de colors. Una vestimenta diferent a la de les colles de diables del Principat (roba ampla pintada de flames

amb banyes de tela cosides a una caputxa) o els dimonis de la nostra illa (vestimenta de carrer, com calces o texans, combinats amb cadenes i bocins de tela o xarxa). Les caretes estan fetes amb fibra de vidre (quan les colles catalanes no en vesteixen) dissenyades per cadascun dels dimonis (essent peces úniques), pell com a rebosillo i banyes de xot o cabra. A més a més els caracteritzen les seves forques, que són rèpliques dels tallants i les escodes que empraven els trencadors per treballar el marès.

Per Sant Antoni el correfoc és l'acte més esperat després del Ball dels tres tombs dels dimonis tradicionals, fins i tot el correfoc ja s'ha convertit en tradició. Els més petits compareixen vestits de

Dimonis de sa Pedrera esperant els dimonis que tanta fascinació els provoquen o fins i tot han arribat a fer carrosses per les conegudes Beneïdes en honor seu. Aquest correfoc ha agafat diferents formats, cada vegada més elaborats, al llarg dels anys, sigui com a pioners dels

¹ *Globotada* és un terme que empran els Dimonis de sa Pedrera per referir-se a l'activitat de fer explotar una cadena de globus de forma que soni com un correfoc. És un joc que prepara l'associació, dedicada als més petits, per la Fira de la Carabassa i que moltes altres colles de dimonis han seguit. Podeu veure'n un vídeo en el següent enllaç:

<https://www.facebook.com/esperanca.serravallespir/videos/vb.1006820045/10212158853059014/?type=3>

² Tòfol Sastre nasqué el 1963 a Muro, Mallorca. És un artista que començà la seva tasca com a pintor l'any 1981 i que ha seguit ininterrompudament. Les seves obres són abstractes, vol apropar-se a la naturalesa de les coses, emprant materials orgànics i pigments per traçar els seus quadres. Podeu escoltar una interessant entrevista al programa Els Entusiastes d'IB3 en aquest enllaç: <https://www.youtube.com/watch?v=KbeWeMCoGPU>

mapatge a Mallorca o amb representació d'obres escrites pels mateixos dimonis. El que mai falta en aquests correfocs són els versots que recita el Dimoni Gros.

Per Sant Joan fan el seu segon correfoc més important, on elaboren una representació de foc i llums a la plaça de Bous de Muro amb la col·laboració de Tòfol Sastre, que sol pintar un gran mandala³ damunt l'arena de la plaça amb turba, guix i altres pigments naturals. D'aquesta manera esborren la imatge d'una plaça de bous per a convertir-la en un gran amfiteatre ple de matisos i sensacions que ens fan entrar dins el món dels dimonis. Algunes vegades s'hi han fet representacions relacionades amb el dimoni, com una interpretació de *Faust* de la Fura dels baus feta pels mateixos dimonis. Aquests dos correfocs es celebren per les festes de Sant Antoni i Sant Joan perquè són els esdeveniments més esperats del calendari local.

Altres actes dels Dimonis de sa Pedrera són el Concurs de relats (com ja he esmentat abans) per la Diada de Sant Jordi, el correfoc de les festes de Ses Casetes des Capellans per Sant Llorenç i el correfoc infantil per la Fira de la Carabassa, així com intercanvis amb altres colles dels Països Catalans.

4. Els versots de Sant Antoni

“Muro és un poble on s'hi xerra gruixat”, com em comenta Tortell a l'entrevista que li faig a casa seva. Aquest és un dels motius pels quals funcionen els versots al poble, perquè és un moment en què s'expressa allò que es pensa sense pèls a la llengua. Podem dir que en la Nit Bruixa⁴ s'hi manifesta un espai de llibertat. És una part de la festivitat em què abunden la sàtira, els judicis, els temes sexuals o les opinions prohibides/censurades que no es poden dir si no és al voltant del fogueró en forma de glosa cantada. La cançó improvisada és una de les manifestacions populars més esteses al llarg del temps, que ha marca a la nostra cultura tot i que no pervisqui per tot el territori (Frechina: 1966). Podem llegir més sobre aquesta tradició a l'assaig que feu Francesc de Borja Moll dins el *Cançoner* del Pare Ginard (1966).

³ Podeu veure un dels mandales en procés, a vista de d'ocell, en aquest enllaç: https://www.youtube.com/watch?v=LWgnHKa_PcY

⁴ La Nit Bruixa és la que es dona entre els dies 16 i 17 de gener per les festes de Sant Antoni, així com en altres indrets l'emmarquen entre els dies 23 i 24 de juny per les festes de Sant Joan. Aquestes dues nits tenen en comú la construcció d'una foguera perquè les flames allunyin els éssers imaginaris que surten en aquesta vetllada. Hi ha experts que la consideren una celebració pagana d'abans del cristianisme.

Els versots dels Dimonis de sa Pedrera són textos escrits pel filòleg Miquel Àngel Tortell⁵, recitats amb la veu de l'artista murer Miquel Àngel Barceló⁶ però representats escènicaament amb la figura del Dimoni Gros de la colla. És una veu prèviament enregistrada. Escolliren la veu de Barceló per representar millor una veu que sonés propera, illenca (sobretot murera), i fer així que el públic adopti el Dimoni Gros com un ciutadà més de Muro. D'aquesta manera també es tanca un cercle, tot qualla entre els artistes de Muro. A poc a poc, tant els Dimonis de sa Pedrera com el públic han interioritzant la seva veu com la del Dimoni Gros i així ha esdevingut al llarg d'aquests darrers anys. Una altra persona que ha donat veu al Dimoni Gros ha estat Gabriel Gamundí, personalitat molt coneguda dins la cultura mallorquina per ser un dels membres fundadors de Cucorba⁷.

Els primers versos crítics que es representen en aquest format daten de principis del segle XIX (Palomar: 2013) recitats per les colles centenàries del Principat. D'aquesta manera els Dimonis de sa Pedrera agafen com a punt de referència i inspiració els Diables de Vilafranca del Penedès, més coneguts com *la Centenària* dins el món dimonial i molt admirats pel que fa als seus versos. Lucifer fa un repàs a l'actualitat vilafranquina i a la política a través de la sàtira i l'humor sobre un escenari envoltat pel públic, acompanyat de diables que representen els set pecats capitals. Per tant és una veu en directe i que va acompanyada d'una representació.⁸

Tortell coneixia que els Diables de Vilafranca del Penedès reciten aquests textos abans de començar el correfoc, on es mescla tradició amb innovació. La diferència és que “els Diables de Vilafranca del Penedès els empren com una eina de provocació i transgressió i els Dimonis de sa Pedrera com un fet d'autosuperació”. Els Dimonis de sa Pedrera fan una glosa a diferència del text teatral en vers que fan els vilafranquers, emprant tot un conjunt d'elements per aconseguir una gran escenificació (llums, punts de foc, representacions teatrals, decoració, etc.). També em comenta que:

⁵ Miquel Àngel Tortell nasqué a Muro l'any 1977, és professor de secundària i investigador. Ha estudiat molt la història local del poble. També ha treballat dins el món de la comunicació i ha estat membre de l'Assemblea de Docents. A més és regidor a l'oposició a l'Ajuntament de Muro.

⁶ Miquel Àngel Barceló nasqué a Muro l'any 1977, és *clown* i actor de professió. Començà estudiant Filologia Catalana però acabà a París per estudiar teatre a l'École Jacques Locoq. Actualment resideix a Irlanda, on exerceix la seva professió i canta amb el seu grup de música Barceló Brothers Trio format amb els seus fills petits.

⁷ És un grup d'animació infantil que sorgeix el 1977 a Muro. Van començar fent teatre i actualment animen les festes dels pobles de Mallorca amb les seves cançons de creació pròpia.

⁸ Podeu veure i escoltar un exemple dels versos dels Diables de Vilafranca en aquest enllaç: <https://youtu.be/-nV-CEbKxdQ>

Sempre hem tengut la voluntat de contar una història i d'aquesta manera ho hem fet a través de vídeos, homenatges com el de la Sibila... Per tant cercam sempre fer un gir, canviar i innovar tecnològicament, agafant com a influència a Iguana Teatre, presentant el correfoc com un espectacle. Això sí que ens ha influït!

Per tant, queda clar que no reben una influència directa pel que fa a la posada en escena dels Diablers de Vilafranca del Penedès. S'acosten més a la representació d'una obra de teatre dimonial, transgressora i amb molta d'acció, com era l'espectacle de la companyia Iguana Teatre.

Agafar els versots, com fan els Diablers de Vilafranca, és allò que ens dóna un sentit. Ells sempre fan el mateix, tenen una base històrica, però després hi van ficant actualitat. Noltros ho hem refet ficant mites i històries, coses de la vida de Sant Antoni, coses de na Verònica, coses de Faust... El millor de tot és refer-los i actualitzar-los.

Com he dit abans, els versots dels Dimonis de sa Pedrera estan confeccionats en forma de glosa, més o menys rimats, però a l'hora d'escriure'ls es comencen de forma conjunta. Es fa una assemblea entre els dimonis i es treballa una idea, després Tortell recull les propostes que suggereix cada dimoni per donar llum als versots i finalment, entre tots, pensen si s'ha de canviar alguna cosa o poden seguir endavant.

Aquesta tècnica de composició no és única del col·lectiu de dimonis. Trobem a Artà que la gent també es sol reunir en els sopars de les festivitats del poble per compondre gloses entre tots. En aquests sopars es proposa la temàtica que s'ha de tractar aquell any i alguns les comencen a elaborar en el sopar i d'altres les acaben a casa (Ginard 2016: 20).

Els versots dels dimonis formen part d'una representació teatral i d'aquesta manera han de ser entesos. No pretenen ser un atac cap a la figura de ningú, sinó que és una mera representació burlesca que fa gràcia de les desgràcies i problemes de la realitat. El Dimoni Gros es converteix per un moment en l'amo del poble.

del correfoc. En aquest enregistrament escenificaren l'origen dels Dimonis de sa Pedrera, de com per la fúria del Dimoni surten de les profunditats de les pedreres al món real. Aquest correfoc era el primer que feia la colla, esdeveniment on els van batejar els Dimonis de Hiachat (Santa Margalida) i els Dimonis Grollers de sa Factoria vingueren de convidats. En aquest temps l'Ajuntament de Muro encara no va permetre a la colla fer el seu correfoc dins el vespre de Sant Antoni i així fou durant uns quants anys. Ho hagueren d'organitzar abans o després dels dies 16 i 17 de gener, fins que la corporació va cedir.

A la primera estrofa es fa una explicació d'on provenen els dimonis i per a què han vingut. La gent ha abusat tant de les pedreres i dels seus límits que ha posat nial el Dimoni. Per això compareixerà per a castigar el poble murer, la naturalesa es gira en contra de l'home per haver-ne fet un abús. La següent estrofa és una redundància del que ja s'ha explicat a la primera, el dimoni no tindrà cap mena de mirament cap als murers i se'ls emportarà cap a l'infern.

Quan explica que el marès deixarà de ser blanc, no es fa referència al color del marès, sinó a la classe de marès que es treia a les pedreres de Muro. Vol ser una maledicció que condemna el poble a no tenir més marès de qualitat. La forta amenaça del dimoni ve quan els diu que «Bullirem tota la sang/amb sofre i ferro pres», materials provinents del més profund de l'abisme i que de veritat els farà saber què és contaminar. Llavors només queda la invocació als Dimonis de sa Pedrera, amb les seves forques tan característiques dels trencadors, l'escodra i el tallant.

Com a primer any de vida, Antoni Gost *Curro*⁹ va voler escriure'ls una poesia que esdevindria l'himne dels Dimonis de sa Pedrera. Aquest poema diu així:

Sant Antoni i el Dimoni
jugaven a set i mig;
sant Antoni va fer set
i el Dimoni, set i mig.

Al fons, dins el més profund de les pedreres
on la terra és borda i orfe s'hi congria el foc
de la ràbia continguda d'ofenses i gests que violenten
la nostra mare marès natura murera,

⁹ Antoni Gost *Curro*, nascut a Búger el 1953 i pobler d'adopció; és poeta, dinamitzador cultural i un dels propietaris del Cafè sa Plaça (mític bar del poble, que ha deixat marca a molts poblers). A més a més és l'iniciador i organitzador del Crestatx poètic. Un dels seus llibres més destacats és *Interiors Invertebrats*, un llibre de viatge amb les pintures de Tòfol Sastre i la col·laboració de Miquel Àngel Tortell. Podeu llegir una interessant entrevista en aquest enllaç: https://saltantlalinia.files.wordpress.com/2016/04/entrevista_tonigost.pdf

deixant un paisatge de crosteres que suquegen pus
i de clots d'infància contaminada amb la pigota borda.
Topografia de desolació.

Ara ressonen de les velles vetes els sons
de la consciència que es transforma
amb una colla d'èssers transvestits
dimonis empenyats reclamant amb brúfols
la litúrgia de bauxes i disbauxes
de dansa i de sons picarolers
com badalucs en el sentit d'aquest col·lectiu
que en diem, carabassers
decorats de personatges bufarells
amb vestits de cromatismes luxuriosos
amarats amb l'atmosfera pecaminosa
de focs artificials.
I tot, tancat dins
la voràgine de la dansa escenari perfecte per seduir-vos
per totes les arestes de les vostres pors.

I el bel reneix, de bell nou, de les pedreres mureres.
Dansau, dansau
dansau, maleïts,¹⁰
fins que no vos quedí alè, i així
fareu penitència en aquest correfoc
de mare marès natura murera.

I una vida i dues vides
dues vides teniu vós.
Vós teniu la meva vida
que és la vida de tots dos.

Au idò, al·lots, que és tard i vol ploure!

4.1.2 Compareixença de tots els racons (2009)¹¹

I El dimoni està acabat
I ben aviat tot l'infern.
No hi haurà pus foc etern.
Sant Antoni l'ha fermat,
cremarà as seu govern.

5

¹⁰ Referència a *Danzad, danzad malditos* (Sydney Pollack, 1969) o també a l'LP *Danzad, danzad malditos* de Presuntos implicados (1986).

¹¹ Els anys 2007 i 2008 no es van fer versots. L'any 2007 viatjaren a Praga per anar a fer un correfoc a la ciutat i l'any 2008 la representació es feu pel juny, sense versots. A l'espectacle, anomenat Claustrofòbia, van interpretar el mite de Verònica al claustre del Convent de Muro. Podeu veure un muntatge de la representació en aquest enllaç: <https://www.youtube.com/watch?v=8Vs4gM1WHHs&t=230s>.

	Aquí el teniu condemnat.	
II	S'haurà acabat sa boixera, ses goles pes bon menjar i aquesta puta gastera la vos haureu d'estalviar.	10
III	Tot al món serà bondat, no hi haurà cap temptació. El dimoni, traïdor, pus mai no farà maldat.	
IV	No sabreu què és sa fortor. Ni ses virtuts d'un bon vi. Boixareu just per tenir a ca vostra un infantó. Abans haureu d'acudir a dir-ho al predicador.	15 20
V	Ara ho veig tot més clar, no me'n vull penedir. Veniu dimonis a alliberar, el dimoni gros és aquí.	25
VI	Sant Vicenç volem més vi, bon Noè du-mos alcohol! Que això el dimoni vol per poder-mos divertir!	30
VII	Poble murer maleït ja vos podeu preparar. El dimoni farà incendiar aquest poble tan podrit.	35
	[Sant Antoni és qui convoca els dimonis]	
VIII	Que soni el corn ben fort! Dimonis, conjurau-vos! Jo som el monjo més tort, he vengut a convocar-vos!	40

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins alternant la rima assonan i consonant, alguns dels quals hipermètrics (versos 27 i 28) i d'altres hipomètrics (versos 5, 25, 26 i 37).

Comentari:

El títol “Compareixença de tots els racons” prové del fet que, en la posada en escena, els dimonis havien de sortir de tots els punts possibles perquè la gent no s’ho esperés, per donar a entendre que els Dimonis de sa Pedrera es troben per totes les parts del municipi. Aquesta posada en escena va anar acompanyada d’un vídeo reproduït en aquell mateix moment, on sortien imatges de dimonis sortint de les pedreres de Son Morei, de l’ermita de Sant Vicenç i altres racons importants del poble.

Aquests versots són una crítica cap a tots els espectadors del correfoc. Es glosa un hipotètic món en el qual Sant Antoni guanya el Dimoni, per tant desapareix el mal a tota la Terra. Si el bé guanyés per sobre del mal, tampoc seria un món millor, segons els Dimonis de sa Pedrera, car s’acabaria el menjar per gust o tenir relacions sexuals si no és amb l’objectiu de procrear. El bé aniria en contra dels set pecats capitals de la religió cristiana. El Dimoni quan se’n tem que el bé també és un mal, es justifica per poder fer el mal i invoca els Dimonis de sa Pedrera perquè vinguin a rescatar-lo. Així demana a personatges de la religió cristiana com Noè o sant Vicenç que el deixin lliure per adonar-se que sense la seva presència el món seria un desgavell, perquè ajuda a mantenir l’equilibri.

4.1.3 Les Temptacions de Sant Antoni (2010)

I	Sant Antoni va as desert a viure dins una cova, per veure si allà hi troba consol diví i no perd sa fe, i així renova vots pes repòs etern.	5
II	Una màrfega ben eixuta, té per jeure es nostro Sant. Per menjar, molta de rusca i per beure, aigo amb fang.	10
III	Sant Antoni està angoixat de solitud i miseri.	

	Es seu son és un desveri que el tendrà atormentat.	
IV	S'empara as desig de déu, per això fugí des món, i ara com un ble se fon ben tot sol, sense res seu.	15
	[Parla Sant Antoni]	
V	—Pare, fill, esperit sant ajudau-me per favor... M'ha pegat tanta pavor que saüny fins i tot sang.	20
VI	Acostau-me es vostre amor, feis que tasti sa dolçor i no vagi pus alís. Senyor amb vós vull ser feliç però no sé si tenc valor.	25
VII	Ell bé ora, dormit i tot, però això el fa estar molt trist. Com pot ser que homo tan ric no pugui menjar ni un brot?	30
VIII	El dimoni, temptador, es plaers del món recorda: molt de sexe fora corda, luxe i vi embriagador.	35
IX	Per tots els racons el porta per oferir-li bo i millor i ginyar-lo, el poca-solta, a l'infern més torrador.	
	[Parla el Dimoni Gros]	
X	—Sant Antoni, deixa anar es sermons i vine a fer matances. Torrarem pes foguerons i pauparem un parell d'anques. Bones timbes amb ses cartes i bon pa amb botifarrons!	40 45
XI	Fins i tot, si tant vols, te faré tornar un polític, que és s'ofici més cínic per guanyar bons calerons.	

- [Parla Sant Antoni]
- XII —No et vull veure, au, arruix! 50
 Que te creus que som en Bush?
 Mal no veig com tot te cruix
 i te fons com un cremó.
- Dimoni, bèstia falsa 55
 torna-te'n ja en es teu cau!
 I tots voltros, escoltau,
 no vulgueu aquesta farsa,
 ni segueu tampoc comparsa
 d'aquest maleït tros de babau. 60
- XIII —Què et pareix, tros d'indiot?
 Si ho ets mal agraït...
 Ara per tot això que has dit
 te faré es sant des foc
 fora poder arrambar-t'hi! 65
 I ensumaràs fins a sa mort
 sagí des greix d'un porc
 sense llepar-te'n ni un dit.
- XIV Au, parteix cap a captar
 i a curar tots es malalts. 70
 Sant Antoni, beato fals,
 anit t'encendré es campanar.
- XV Es foc de Sant Antoni
 no serà avui sa pesta,
 sinó aquesta gran festa 75
 de cremar per al dimoni.

Mètrica: Versos heptasíl·labs, predominantment masculins i assonants, alguns dels quals hipermètrics (versos 7, 9, 37, 38, 40, 43, 60, 63, 66 i 72) i d'altres hipomètrics (versos 4, 5, 6, 14, 41, 46, 48, 62, 64, 67, 73, 74 i 75).

Comentari:

Pel correfoc d'aquest any posen en context les temptacions de Sant Antoni, però reversionant-les amb el toc de personal de la colla, per poder contextualitzar els fets com si esdevinguessin al poble de Muro. Els versots altra vegada van relacionats amb un vídeo que es reproduí a la plaça mentre sonaven els versots. En el vídeo¹² es pot veure Sant Antoni

¹² Podeu veure el vídeo del correfoc del 2010 en aquest enllaç:
<https://www.youtube.com/watch?v=KMLWwcJU3IE>

entrant a la cova que es troba a les finques de Son Sant Martí (Muro), seguit d'imatges que representen dimonis, bèsties, l'infern, etc. que l'editor va trobar bé afegir.

Els primers quatre versos expliquen la vida de sant Antoni Abat, se'ns narra que el sant en complir els vint anys decidí dur una vida d'ermità i abandonar tot allò que tenia. En aquell moment és quan va ser temptat pel Dimoni. Sant Antoni, amb molt de patiment, es dirigeix a Déu perquè l'ajudi a superar la seva angoixa i por. El Dimoni Gros cerca sant Antoni i en trobar-lo el convida a la festa i a una nit plena de despropòsits, “torrant als foguerons i paupant un parell d'anques”. Però sant Antoni es nega a la proposta, fet que fa enfadar el Dimoni. Per això el maleeix a ser sant del foc (com és conegut també sant Antoni) però sense poder-s'hi ni acostar o vivint de per vida sentint l'olor de carn torrada (típica d'aquestes festes) però fora poder-ne menjar pus.

Després de la narració dels versots amb el vídeo, els Dimonis de sa Pedrera fan una connexió entre la ficció i la realitat. En el vídeo es podia veure un home vestit de sant Antoni i en acabar la projecció fan aparèixer un dels membres de la colla vestit amb la mateixa indumentària entre la gent, com si hagués sortit de la pantalla, i llavors s'ençata el correfoc. Aquest tipus de representació s'anirà consolidant amb altres correfocs.

4.1.4 Primer mapatge: esbucament de l'Ajuntament (2012)¹³

I El dimoni ve a pescar,
que és bona sa temporada.
Amb tanta gent aturada
sereu molt bons de comprar.

II Una raça forastera 5
dins Mallorca vol manar.

¹³ L'any 2011 no es van fer versots per fer un correfoc en homenatge a la Sibil·la.

Veniu dimonis a cremar
que aquí mana sa senyera.
I la resta, a mamar!

- III N'Urdangarín va estafar, 10
com tota sa monarquia.
I es Congrés, que els aplaudia
a tots les faré cremar.
- IV S'Ajuntament s'ha esbucat. 15
Ara som jo es qui mana!
Vull un vespre desmandat,
feis el que vos véngui en gana!
- V Dimonis, es foguerons 20
que cremin fins a n'es viu!
Que anit amb aquest caliu
cantarem contra es borbons!

Mètrica: Versos heptasíl·labs, predominantment masculins i de rima assonant, algun dels qual hipomètric (vers 15).

Comentari:

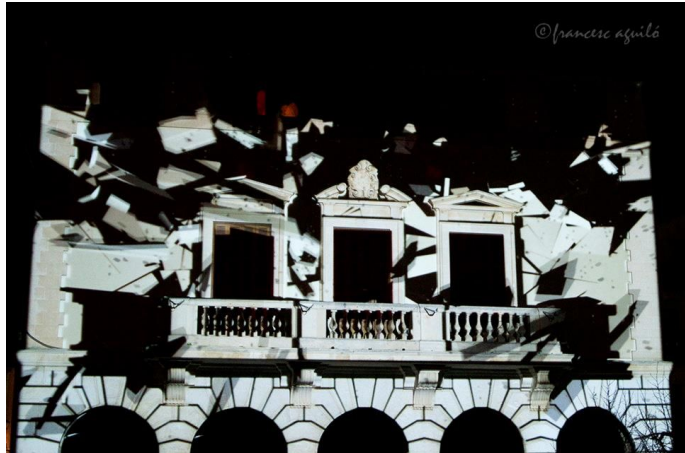
La crisi econòmica que hi ha a Espanya l'any 2012 ja és ben notable, com se'ns explica a la primera estrofa, de manera que el Dimoni ho tindrà molt fàcil per enganyar la gent. A més en aquest temps José Ramón Bauzá ¹⁴ comença a governar com a president de les Illes Balears, per aquest motiu el Dimoni Gros parla d'una raça forastera, perquè va en contra de la cultura i la llengua pròpia de les Illes. Amb el govern de Bauzá esclata un gran moviment social contra les seves polítiques. Es forma l'Assemblea de docents, en els centres escolars es penjen llaços amb la quatrribarrada en defensa de la llengua i la cultura catalanes, s'organitzen manifestacions en contra de la seva política lingüística, etc.

A més, pocs dies abans del correfoc esdevé notícia que Iñaki Urdangarín Liebaert s'havia embutxacat milions de doblers¹⁵ quan faltaven poques setmanes per a ser jutjat. Mentre que, com es diu en els versots, en el Congrés de Diputats s'aplaudia el seu coratge i força davant la justícia, tot per ser un membre de la monarquia.

¹⁴ El 22 de maig de 2011 el Partit Popular guanya les eleccions amb un 46,3% dels vots a les Illes Balears.

¹⁵ Al gener del 2012 surt a la llum que Urdangarín i Diego Torres s'emportaren un total de 6,5 milions d'euros des de l'Institut Nóos. També que la infanta Cristina guanyà uns 571.000 euros amb els doblers públics que es filtraven a través de l'Institut. Podeu llegir una cronologia del cas en aquest enllaç: <http://blogs.lavanguardia.com/hemeroteca/cronologia-del-caso-urdangarin-29237>

Aquell mateix any també, els dimonis decideixen fer una passa més i convertir-se en pioners del mapatge¹⁶ a Mallorca. D'aquesta manera, com també s'explica als versots, esbuquen la Casa Consistorial digitalment mitjançant el mapatge i per la balconada (a la realitat) surt el Dimoni Gros a proclamar els versots.

Aquests versots foren molt reprensius i hagueren de fer un informe a l'Ajuntament sobre què eren els versots i la seva finalitat, car per primera vegada els Dimonis decideixen fer una crítica a personatges polítics concrets i la reialesa. Miquel Àngel Tortell m'explica que la catarsi del poble a vegades necessita sentir coses clares. Un altre fet és que va ser el darrer any que van deixar pujar el Dimoni Gros a la balconada de la casa consistorial perquè part del públic es va ofendre amb aquests versots i els polítics murers no volien que es poguessin relacionar les paraules del dimoni amb la transparència que toquen transmetre. Un fet curiós i anecdòtic que m'explica Miquel Àngel Tortell és que:

Aquell vespre va ser boníssim perquè a en Bauzá li varen fer una *encerrona* a sa Pobla. Què va passar? Que li varen dir el nom del porc allà, es desconnecten [les càmeres d'IB3] i connecten a Muro i just va ser el moment on sonen els versots "cantarem contra els borbons!" i la càmera se'n va cap a Manacor i la primera glosa que se sent cantar torna a ser una glosa contra els Borbons.

Podem veure, per tant, que el gener 2012 va ser un mes amb molta activitat política i que es va notar dins les festes santantonianes d'arreu de Mallorca, sobretot dins l'espai de llibertat que es crea entre la gent del poble cantant cançons al voltant de les fogueres.

4.1.5 Satany (2013)

I Que calli tothom que escolta,
 s'ha acabat es vostro temps.
 No veis que el món empudega
 ni que fos un clot de fems?
 Sa brúixola que comanden 5
 diputats, prínceps i reis,

¹⁶ Podeu veure el vídeo d'aquest primer mapatge en aquest enllaç: <https://www.youtube.com/watch?v=XEZLNOWp2H8>

	senadors i presidents ha perdut el nord i l'est. El sud no l'ha trobat mai i no sap on cau l'oest.	10
III	[Tornada] Ei ei! Que ses pedres plorin. Ei ei! Que plorin ses pedres. Ei ei! Sortiu es dimonis. Ei ei! De dins sa pedrera.	
II	Es joves no troben feina, tracten a coces es vells i es polítics, quins bandarres, solament miren per a ells. Amb quina cara més dura s'embutxaquen es dobers i consenten ses rapinyes des seus amics, es banquers mentre vos retallen pagues, drets i serveis. Indecents!	15 20
IV	[Tornada] Ei ei! Que ses pedres plorin Ei ei! Que plorin ses pedres Ei ei! Sortiu es dimonis Ei ei! De dins sa pedrera	25
V	Vos engeguen de ca vostra en es temps de dir un amén. Fins i tot han desnonat sa somera d'es betlem! Destrossen es territori —pareix que els falta un pern—, amordassen ses llaçades amb decrets de mal govern. I a sa llengo la condemnen a ses flames de l'infern!	30 35
VI	Ei ei! Que ses pedres plorin. Ei ei! Que plorin ses pedres. Ei ei! Sortiu es dimonis. Ei ei! De dins sa pedrera.	40
VII	Ni Brussel·les ni Mercats! Dimonis Boiets, Cucarells: Seguiu es clam d'en Satany i arrasau aquest bordell	

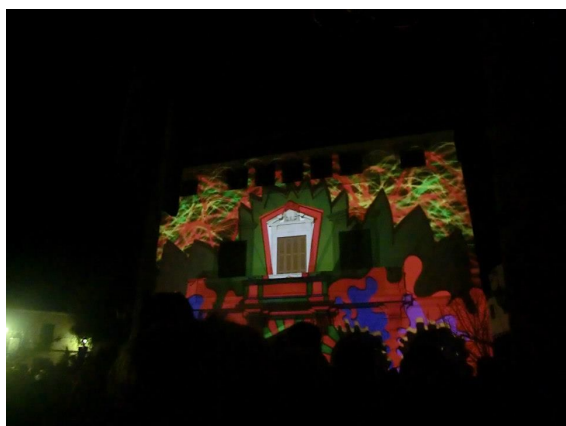
governat per quatre brètols 45
que se'ls posen per capell!

VIII Dimonis de sa Pedrera
 feis que el món giri al revés,
 que dansi es foc de ses torxes
 i s'escampi amb un nou vent! 50

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins i amb rima assonant, algun dels quals hipermètric (vers 30) i altre hipomètric (vers 34).

Comentari:

Satany és un joc de paraules entre els anys que compleixen els Dimonis de sa Pedrera i Satan, personatge bíblic que fa referència al dimoni. L'any 2013 és l'únic any que no és Miquel Àngel Tortell qui fa els versots, sinó Francesc Aguiló (membre i cantant dels Cucorba) i és també el primer any que ja es consolida la veu de Miquel Àngel Barceló com la del Dimoni Gros.

L'objectiu d'aquest any és projectar un segon mapatge a la façana de l'Ajuntament amb la idea de la fi de la civilització, que deixa pas a una altra: la dels dimonis. Per introduir el mapatge, van reproduir la gravació d'un romanç propi de Maria Frontera Riera, tieta de Miquel Àngel Tortell, qui un dia la va gravar i feren un muntatge posant un violí de fons. A la façana es podia veure el pas del temps i de les estacions (amb una sonoritat molt detallada del vent, la pluja, el cant dels ocells, etc.) fins que arriben a passar més de mil anys i l'Ajuntament es troba en ruïnes. Llavors s'atura tot i comencen els versots. El Dimoni comença demanant la paraula i fa una crida a la població a obrir els ulls per veure com els qui ens governen ens manegen a favor seu mentre ells en surten beneficiats.

L'any 2013 segueix la crisi que afecta el país d'ençà del 2008, en comencen a sortir els primers impactes com la manca d'ofertes laborals, els desnonaments i l'abús de poder. El Dimoni Gros fa burla de la situació, que és tan greu que fins i tot han desnonat la somereta que cuidava del bon Jesús a l'estable.

Altres esdeveniments que es van donar i apareixen en el text són: la destrucció de Ses Fontanelles per construir-hi un centre comercial, es comença a parlar de Llei de símbols i es retiren els primers llaços, el govern de Bauzá inicia agressions contra la llengua catalana, es parla de l'aval de Brussel·les a Espanya sobre el mercat de treball, etc.

Una característica dels Dimonis de sa Pedrera que ha sabut introduir Francesc Aguiló és que els dimonis en el seu ball fan un cercle girant en el sentit contrari de les agulles del rellotge. Per això demana als dimonis a la invocació «feis que el món giri al revés».

4.1.6 Les cadiretes (2014)

I	I com estau, estimats, de ses butxaques escurades, ses ànimes hipotecades amb so poder, acollonats?	
II	El dimoni està content d'aquest vostre panorama. Vos han voltat bé sa cama es govern de sa meva gent!	5
III	Fam, pobresa i miseri vos recepta qui comanda. Sou vassalls d'aquest imperi i de na Merkel i sa banda.	10
IV	Es polítics són titelles des meu Opus i des mercat. I per mostra, n'Estarelles que el tenim endimoniàt!	15
V	Rajoy, Rato, Aznar, Blesa, Bárcenas, Bankia, Matas, Munar i Bauçà, Carlos Fabra, la Monarquia! Què més jo necessitaria per poder-vos embaucar?	20
VI	Però el dimoni cucarell ja ha trobat es seu hereu, a sa foto el veureu amb dos ous per capell!	25
VII	I mos vénen amb llacets, amb so TIL i sa senyera	

	aquests mestres. Ai pobrets! Les llevarem sa protestera amb expedients i decrets...	30
VII	Aquí vos deix dues cadires per acollir nous governants. L'infern és buit, sou els humans que comandau amb dolentia!	35
VIII	En teniu poques de manies amb sa llei de s'aborció. El que teniu és devoció per sembrar es descontent!	
IX	No n'hi havia a bastament castrant-vos s'educació. I per allò d'humanitat privatitzarem sa sanitat i en treim una comissió.	40
X	Dimonis irreverents feis que esclati la revolta! Enceneu una altra volta es foguerons pes vell temps!	45

Mètrica: Versos heptasíl·labs, predominantment masculins i amb rima consonant, alguns dels quals hipermètrics (versos 2, 3, 8, 12, 14, 20, 21, 30, 32, 36 i 43) i d'altres hipomètrics (versos 17, 26 i 47).

Comentari:

El títol de “Les cadiretes” fa referència a dos quates. Un és el que coneixem popularment com la cadira del papa, que el solem anomenar així per exemple als jocs de taula, com el bingo. L’altre quatre, per altra banda, simbolitza el poder, la cadira del poder. Aquí els dimonis tornen a fer joc amb els números, perquè quatre i quatre fan vuit i el vuit dins la numerologia indica poder. A més a més és el vuitè aniversari dels Dimonis de sa Pedrera.

Pel que fa als versots, l’any 2014 seguim amb la crisi que fa que els espanyols ho tenguin molt difícil per arribar a finals de mes. Per tant el Dimoni està content, perquè la gent dolenta que es troba al poder domina a la ciutadania com ells volen i la gent no es revolta per la greu situació en què es troben.

A més a més, tornen a entrar en joc diferents noms de polítics que han tengut una presència important dins aquest moment de crisi. Una és Angela Merkel, cancellera alemanya que comanda els presidents dels estats europeus i sap molt bé com manejar-los al seu favor, segons explica el dimoni. Altre exemple que posa el dimoni és Guillem Estarellas, que diu tenir-lo endimoniat per tot el mal que va fer dins el món de l'educació, com per ser l'autor del Tractament Integral de Llengües o per expedientar tres directors d'instituts per les revoltes que hi hagué per part de l'Assemblea de Docents.

A la cinquena estrofa narra tot un seguit de noms que aquells anys van sortir com imputats en corrupció; tant polítics, com empresaris o la mateixa monarquia. D'entre ells destaca Carlos Delgado qui, d'acord amb els dimonis, se'n duu el premi per publicar una foto amb els testicles del cérvol que havia caçat com a capell damunt el cap.

També hi ha moment per fer sàtira contra la situació dels docents, que protesten pel TIL, per una educació pública i per la llengua catalana amb la penjada de llaços amb la senyera.

El dimoni diu que presta dues cadires per a qualsevol dels humans assistents, car la gent dolenta es troba en el món tangible i no pas a l'infern, que es troba buit. Per dur el discurs del dimoni gros a la realitat, els Dimonis de sa Pedrera aquell any construïren unes cadires de cartró pedra gegants sobre els foguerons, que després foren cremades amb l'encesa del correfoc.

A la penúltima estrofa fa un resum de diverses lleis que es volen canviar o posar en marxa, com acabar amb l'avortament lliure per a totes les dones o fer retallades en sanitat i educació, unes retallades molt greus en aquell moment.

A banda de ser uns versots bastant complets pel que fa a la qüestió política, també va ser un any d'escàndol pel que fa al tema de la representació. La proposta va ser una posada en escena del naixement del Dimoni Gros emprant ombres xineses¹⁷ abans dels

¹⁷ Gènere teatral on es representa una història per mitjà d'ombres a una tela amb cossos o siluetes que representen diferents personatges. Els Dimonis de sa Pedrera optaren per una tela de vuit metres amb els mateixos dimonis darrere la tela, a contrallum.

versots. A la representació es va poder veure com capturen una dona verge, els dimonis la violen i l'empresonen dins una gàbia. Seguidament un dels dimonis aplega sant Antoni i el porta a la resta dels membres. Allà el maltracten i l'apallissen mentre ell demana ajuda a Déu amb el seu crucifix, però no obté cap resultat i mor. Passa el temps i apareix la dona embarassada, que es posa de part i un dimoni fent de comare li fica una mà a dins per estirar-li el fill que porta mentre els dimonis la subjecten perquè no escapi. Però els dimonis s'enfaden molt en veure que el nadó que ha nascut és humà i l'estiren entre tots fins que, el pobre, és esquarterat per la fúria dels dimonis. De seguida la dona es torna a posar de part, el dimoni comare torna a ficar el braç endins i aquest pic sí que neix un dimoni amb unes grans banyes. La representació acaba amb el Dimoni Gros que esqueixa la tela i apareix damunt l'escenari, connectant ficció amb realitat.

Així com el 2012 la gent va quedar impactada per l'esbucament de l'ajuntament amb el mapatge i els versots, aquell any es va crear una situació de més angoixa i reaccions negatives per part de tot el públic i els versots van passar desapercebuts.

4.1.7 Les ànimes del purgatori (2015)

I	Ses ànimes des purgatori hem vengut per invocar. Seran es boc expiatori de tot quant volem jutjar.	
II	Sant Antoni? Està perdut... I ha entrat en depressió. Per un tros de rovegó no critica, ha tornat mut.	5
III	Es molts d'anys volem transmetre als dos mil i un imputats i als de targetes en negre que per ser més, ara són <i>blacks</i> .	10
IV	Es mal és es pa eixut i s'epidemi més estesa no és s'ebola, és sa pobresa i sa puta llei de s'embut.	15
V	He enviat en Satanàs perquè vengui a costura i pugui estar a s'altura	

- des vostre petit Nicolás. 20
- VI Enguany tenim eleccions.
Tot està ben trasbalsat
i es règim tan caducat
que ja abdiquen es Borbons.
- VII [Invocació de les ànimes]
Renulls d'acarigol fartien olls. 25
Xecacs; bratien siunyats tacots
i cap refunissat nestuf cliclava.
Runien cellaguts, de cast catoll,
que refunaven ceriguts elgots 30
damunt l'escatzia que cenyament bescava.
- VIII [Sentència]
Sa casta de sa mà llarga
vos ha etzucat¹⁸, ignorants.
Després d'una vida amarga
a l'infern anireu. Cremats 35
en sa botxor heu viscut.
Mai vos preocupau per res
i al final ja heu entès
que tot està ben perdut.
S'acosta revolució 40
com mai no havíeu vist.
Per això s'Anticrist
vos condemna as fogueró.
- IX Dimonis de sa pedrera,
escodra i tallant en mà! 45
Maleït qui s'atrevirà
a voler-mos fer fer enrere!
Aquesta terra murera
mai deixarà de cremar!
- I el bel reneix, de bell nou, de les pedreres mureres.
Dansau, dansau. Dansau, maleïts!

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins i amb rima assonant, alguns dels quals hipermètrics (versos 12, 14, estrofa VII i vers 46) i d'altres hipomètrics (vers 42).

¹⁸ Aquest mot no apareix ni en el *Diccionari català-valencià-balear* ni en el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*.

Comentari:

Mentre el públic escolta les primeres sis estrofes, quatre membres de la colla vestits d'ànimes blanques volten perdudes entre el públic des de tots els punts de l'espai escènic, fent por a la gent fins a topar-se les quatre al centre de la representació. Aquests primers versots serveixen per fer un repàs de l'actualitat

del moment. Trobam sant Antoni molt afectat per la crisi que hi ha hagut aquests anys, està trist i no té ànim ni per lluitar. També tornam a tenir casos de corrupció i apareixen els primers imputats dels casos que hem comentat anteriorment en els altres versots.

L'any 2015 va ser un any especialment difícil: mor molta gent per l'epidèmia de l'ebola¹⁹ i la pobresa va en augment. A més destaquen altres personatges famosos dins la política, com és el petit Nicolàs²⁰, de qui diu el Dimoni Gros a la cinquena estrofa que Satanàs haurà d'aprendre a donar la talla. També torna a ser moment d'eleccions, es nota dins l'ambient polític que seran moments difícils perquè el bipartidisme es comença a rompre i hi ha una crisi interna molt gran dins el Partit Popular. Per altra banda, l'estiu anterior el rei Joan Carles I havia abdicat i cedit el poder al seu fill Felip VI, esdeveniment que no s'escapa dels versots tot i ser de l'any anterior.

Després del repàs d'actualitat que solen fer els versots dels Dimonis de sa Pedrera, van pensar que era molt bona idea agafar el tercer poema de la secció "Crotolaro" d'*Ofici de sords*, llibre de Damià Huguet. Així com està escrit el poema crida molt l'atenció del lector i quan és pronunciat en veu alta sona com un conjur. En aquest moment, les ànimes són arrossegades cap al dimoni per una mena de poder, com si una força les estiràs i en estar de genolls davant el Dimoni Gros comença la seva sentència per tots els pecats que han comès.

Finalment, les darreres estrofes que serveixen per donar el sus al correfoc són agafades dels versots que feren el seu primer any, l'any 2006.

¹⁹L'ebola és una malaltia infecciosa que provoca febres molt altes i afecta tant humans com animals. El darrer brot va sorgir a l'Àfrica occidental l'any 2014, va causar una mortalitat del 54% a Guinea, Libèria i Sierra Leone. El món estava en alerta per la rapidesa amb què s'escampava. El juliol de 2019 en va sorgir un altre brot greu a la República Democràtica del Congo.

²⁰ Fou un estudiant de dret que aconseguí arribar a les altes esferes de la política i la monarquia, que va ser detingut l'any 2014 per falsa identitat, estafes, així com malversacions i revelació de secrets.

4.1.8 Dos mil sexe (2016)

- I Jelou!
Pensàveu que no hi seria
as desè aniversari?
Tant com m'agrada s'agravi
i recitar sa lletania.
- II No em vull perdre sa Nit Bruixa, 5
treis ses herbes i es mesclat.
Avui vaig tan ben trempat
que tant m'és si és carn com cuixa!
- III Enguany toca dos mil sexe 10
i no en vull perdonar ni un.
Ja podeu pensar cadascun
quin dia heu de tastar sa perxa.
- IV En coletas s'ho ha ensumat 15
i en Rajoy ja se prepara.
En Sánchez i tot empara,
les tenc tot ben enculats.
- V Sa infanta i Nóos han rebut,
Catalunya em vol fugir...
Just falta que en Pep des Llums
a tot mos digui que sí. 20
- VI Ja s'ha despertat sa força,
tots som ewoks i chewakas.
No donam es braç a tòrcer,
som un esbart de kanakas.
- VII Ara veureu la cremada 25
com no havíeu vist mai, no!
Dimonis de Granollers,
d'Hiachat o a Lloure,
d'Infernets i Son Ganxó.
Escarrufaverros empalmats 30
de sa Pedrera, Realment Cremats!
La catarsi, és aquí!
- Dimonis, dimonis, dimonis, foc!

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins i amb rima assonant, alguns dels quals hipermètrics (versos 12, 28, 30 i 31) i un d'hipomètric (vers 2).

Comentari:

Ens trobam en el 10è aniversari dels Dimonis de sa Pedrera, d'aquesta manera volgueren representar un espectacle ple de foc, juguetes²¹ i dimonis per omplir tota la plaça. Així es va convidar la coral de Muro, la Banda de música i els xeremiers Es Reguinyol per obrir la gran festa, a més de vuit colles convidades de tot Mallorca.

El títol torna a ser un joc de paraules i números, molt sexual perquè *setze* i *sexe* poden semblar-se fonèticament i el dimoni, com que no en pensa de bona, va optar per una nit carnal. També va dur controvèrsia entre el públic perquè molts van pensar que era una errada ortogràfica i no una mal pensada dels dimonis.

A la primera estrofa el Dimoni Gros saluda el públic i s'autodefineix, explicant també que té moltes ganes de celebració i festa per damunt de tot, perquè va molt trempat. Segueix amb una estrofa molt eròtica, on diu al públic que ja poden anar posant dia per passar per la perxa que té entre les cames, perquè té moltes ganes de tocar carn.

Relaciona aquest moment amb els polítics que estaven al govern, als qui diu que ja els ha aglapit i els ha deixat ben enculats. Aquell any va ser un moment complicat dins la política del govern espanyol perquè, entre que Rajoy no va saber dur correctament el seu mandat i les disputes entre partits, es demanaren unes segones eleccions.

També es descobreix que la infanta Cristina ha estat imputada en el cas Nóos i aquella mateixa setmana es va saber que hauria de declarar davant el jutge. A més a més, Catalunya comença el procés per aconseguir un referèndum i demanar sortir d'Espanya. I el Dimoni Gros aprofita per fer la gràcia amb un personatge del poble de Muro, en Pep dels Llums, que és el cap de la brigada de l'Ajuntament i qui sempre posa traves als dimonis per poder fer un

²¹ Les juguetes són aparells creats pels mateixos dimonis o altres objectes (parasols, cotxets de pedals, rodes de bicicletes, etc) adaptats a la pirotècnia emprada per cada colla i que ofereixen un espectacle diferent a les forques.

correfoc com cal. A més és un moment important per als més *freaks*, car es va estrenar el setè episodi d'Star Wars, *El despertar de la força*²².

Finalment el Dimoni Gros invoca totes les colles convidades per fer una encesa conjunta i omplir d'espines tota l'escena dimonial. Aquest any es va optar per una posada en escena que il·luminés amb diferents llums de colors l'església de Muro i no pas una representació teatral, de manera que els protagonistes eren tots els dimonis que ballaven davall el foc²³.

Amb el mateix motiu del 2006, Antoni Gost *Curro* torna a escriure un altre poema-himne per als Dimonis de sa Pedrera que diu així:

Muro, mare marès,
Dimonis de sa Pedrera
deu anys llaurant la pell de la vida
tatuant les fosques de la nit, amb espines de blasfèmies
i baverades de sofre d'alens que encenen el foc de la meva passió

Muro, mare marès,
deu anys conquerint espais escènics
de focs artificials i dimonis embriagats.
Travessia metamorfòsica i transformadora
perdurant, renovant i ampliant les fites
de les andanes del correfocs.
Integrant la dramatúrgia a l'escenografia,
interaccionant amb disciplines artístiques
pintura, poesia i audiovisuals
per crear un missatge crític, càustic, corrosiu i irreverent.
Per provocar una sacsejada a la consciència col·lectiva
que jo definesc com picat de correfoc.
Travessia d'un Holoclaustre de Claustrofòbies
dins el laberint d'un Mandala d'eternes renovacions.
Lletrada d'estètica poètica, provocant moviments tectònics
a les entranyes de les emocions.
Deu anys de Dimonis de sa Pedrera.

Muro, mare marès.
Dimonis de sa Pedrera.
Deu anys inseminant la litúrgia dels correfocs,
esculpint l'espiral de la dansa d'intensitats endimoniades,
microcosmos de simbolismes antropològics
que se conjuguen i se conjuren entorn del foc catàrtic.
Dimonis, dimonions, picarols, bells, giscos, encalçades, correuïtes

²² Pel·lícula de la saga Star Wars que s'estrenà el 18 de desembre del 2015. Un dels films més esperats de la cartellera i que va batre rècords a les taquilles.

²³ Podeu veure el vídeo d'aquest 10è aniversari en aquest enllaç:
<https://www.youtube.com/watch?v=7YAg6xQSBRI>

sense alè de forques que enganxen ànimes amb calius
que cremen les ombres de la veu del pecat
fent por amb el cap a l'inrevés de la vida.
Dins l'harmonia percutiva, sincopada i amplificada que vessen
els Renovers de l'Infern.
Bèsties, bestiari de màgiques aromes de velles rondalles
i d'epidermis d'esquitxades pels colors de l'ànima de Tòfol Sastre.
Muro, mare marès.
Deu anys dels Dimonis de Sa Pedrera.

4.1.9 Bateig de foc dels Trabucats (2017)

I	Com a Secretari Digitat de sa Gran Farsa Judicial, ben content des meu jornal, present càrrecs en es acusats.	
II	Primer: Pagesos i menestrals, altra gent de baixa estofa, vos acusam de fer mofa des interessos senyorials.	5
III	Segon: Miserable feristea, sabeu què en teniu d'ous, de demanar augment de sous as senyors, i en assemblea!	10
IV	Tercer: Voleu acollir sarraïns, d'aquests dits sirians, i tractar-los com germans nacions d'homes veïns.	15
V	Quart: Per tot aquest gran desbarat: mudar Palma de Mallorca per nom miserable i pobre com és aquest de Ciutat.	20
VI	Cinquè: Ca n'Amunt i Ca n'Avall ha vist com sa seva lluita ha degenerat com mai i sa brega d'un temps és duita amb rialles a desmai.	25

VII	Sisè: També assenyalen, delators, que es tarats canamuntins són sodomites, llibertins extraviats i avortadors sol·licitadors, fornicadors. I molts de vespres es fadrins se provoquen pol·lucions.	30
VIII	i Setè: Aquest sí que és important i mereix més que sa presó. Com pot ser es poble garant de sa llibertat d'expressió?	35
IX	Trabucaires trabucats, de Ca n'Amunt o Ca n'Avall, m'importa a mi un carall quin senyor vos té abrandats.	40
X	Però es vostre camí, bandejats, aquí hi farà s'aturada i sereu ajusticiats com sa Constitució demana.	
XI	Sa mort d'en Berga ens permet, ens serveix de gran excusa, per passar per s'enclusa qui sa Nació ens compromet.	45
XII	I tal com mana sa ciència des il·lustres ignorants, es sàtrapes governants dicten aquesta sentència:	50
XIII	Correreu vila amb assots, cavalcareu damunt d'un ase amb llengua tallada a espasa i esquarterats sereu des cos.	55
XIV	I llavors, en acabat, perquè tothom bé ho reperi -i que quedi per escarni-, penjarem dins una gabi es vostre cap, arrabassat.	60
XV	Es vostros morts no descansaran.	

- Es poble serà oprimít.
Restareu en immens oblit,
tots es records cremaran. 75
- XVI Som s'únic que compareix
en persona, cada judici?
I s'altre me té es vici
de ser un, tres i no-res!
Ja em direu quin desperdici, 80
ni per atendre no serveix!!
- XVII Aquí tendreu bon caloret
amb es sempre Fidel
Castro, revolucionari.
Se pensa que això és el cel. 85
- XVIII Aquest abisme és comunista,
a tots vos tractarem igual.
A sa Gürtel, es chavistes
i a na Rita Barberà!
- XIX L'infern enguany està de festa, 90
just hi faltau es bandolers.
Perquè hi tenim una orquestra,
artistes, polítics i banquers.
- XX George Michael, Bowie, Prince.
Tots tres, grans sodomites. 95
Leonard Cohen, drogoaddicte,
i Darth Vader que envia nins.
Princesa Leia, la feminista.
Cantarem junts una cançoneta:
- XXI El caloret de l'estiu, 100
el caloret de l'hivern.
Ballem, ballem a l'infern
fins que se fongui es caliu.

I ara dimonis, preneu foc a aquest Avern i que cremi, fins a n'es viu!

Mètrica: En aquests versos predomina la mètrica anisil·làbica, perquè no hi ha una regularitat pel que fa al recompte de síl·labes mètriques. Predominantment són masculins i amb rima assonant, que són una gran part del text.

Comentari:

El juny del 2016 neix una nova associació dimonial a Palma anomenada Trabucats i necessitaven alguna colla que els fes el bateig de foc per a poder estrenar-se, així que els Dimonis de sa Pedrera varen ser els qui es van encarregar de la celebració. Per la posada en escena d'aquest any aprofitaren que els Trabucats agafen el seu nom de les armes dels bandolers del segle XVI, d'aquesta manera la representació teatral anà envoltada al judici del Dimoni Gros a tots aquells bandolers que passaven a l'inframón i es convertien en dimonis.

Per a la representació hi havia diferents personatges: el Dimoni Gros n'era el jutge, al seu costat hi havia els secretaris membres dels Dimonis de sa Pedrera i els condemnats eren dimonis dels Trabucats encaputxats amb bosses de tela fermades.

A més es feu un petit mapatge a la porta de l'església, on es volgué escenificar les portes d'un jutjat. També apareixen les veus de tres personatges molt coneguts dins Muro: Miquel Àngel Barceló com a Dimoni Gros (com és habitual) i Francesc Aguiló i Gabriel Gamundí (integrants del grup infantil Cucorba) com els membres que l'acompanyen en el judici.

Els primers versots són les condemnes que reben cada un dels acusats, entre les quals hi destaquen: demanar augment de sou com feren molts funcionaris al Govern, voler acollir sirians que escapen de la guerra, canviar el nom de Palma de Mallorca pel de Ciutat, convertir la batalla de Ca n'Amunt i Ca n'Avall en un joc de pistoles d'aigua, les festes llibertines que organitzen els veïns de Ca n'Amunt i gaudir de la llibertat d'expressió.

La condemna és la següent: caminar pel poble amb flagel·lades, mostrar la seva vergonya amb la llengua tallada cavalcant damunt un ase i finalment seran executats, penjant després els seus caps dins gàbies. Totes aquestes són condemnes pròpies de la realitat del segle XVI. Altra condemna medieval és cremar el seu record, de tal manera que ningú pugui recordar-se'n.

Seguidament compareix el Dimoni Gros dient que cada vegada que hi ha un judici només compareix ell i l'altre que també que els ha de jutjar, que és Déu, mai s'hi presenta.

Els diu que aquí tendran bon “caloret” perquè Rita Barberà ja és a l’infern per acompanyar-los i també Fidel Castro, que es troba com si fos a casa. Els anuncia que a l’inframón estaran ben acompanyats, perquè d’ençà mitjans del 2016 fins a principis del 2017 havien mort molts personatges cèlebres com són George Michael, David Bowie, Leonard Cohen, Carrie Fisher, etc. Finalment acaba fent burla de la cançó de “El caloret”²⁴ inspirada en Rita Barberà. En acabar banyen de foc amb les espines de les forques els dimonis Trabucats per fer la seva conversió a dimonis.

4.1.10 Nit de les bruixes (2018)

- [Comença el mapatge amb una glosa de fons]
- I *A dur alga em fan anar,
que és sa feina més geugera.
Ja mos veurem damunt s’era
que, sense tenir cantera,
per força, em faran cantar*²⁵. 5
- [El Dimoni Gros canta una tonada amb una ximbomba de fons]
- II El dimoni caça mosques
amb so pardal a sa mà.
Muro solem torear
per Sant Joan a les fosques.
- III Sa Justici ha respost, 10
es camp de golf ja no roda.
Es color verd està de moda
i més encara a Son Bosc.
- [Comencen els versots]
- IV Bon vespre animalots,
nigromants, encantadores, 15
fetilleres i bruixots.
També ses aduladores
d’aquest mascle tan bocot.
- V Escoltau bé es versots
d’aquest any que hem de cremar. 20
Teniu per purificar,

²⁴ Rita Barberà va ser alcaldessa de València i diputada de les Corts Valencianes. El discurs que feu per donar el sus a les festes de les Falles de València va ser molt polèmic, tant que li dedicaren una patxanga passant el seu discurs per Autotune. Podeu escoltar la cançó aquí: <https://www.youtube.com/watch?v=llpjX213huI>

²⁵ Al Cançoner 2.0 la trobam amb una petita variant: es substitueix “em faran” per “haurem de”. És una cançó recollida a Selva-Biniamar. Però aquesta versió és una tonada per llaurar, cantada per un murer que li diuen de Can Pelut.

	a Espanya, molts de pecatots.	
VI	Voltros teniu sa camorra i la teniu governant. Vuitanta anys duen robant i sa nació qui s'ensorra; no convencen ni pegant es catalans amb sa porra.	25
VII	No hi ha cosa tan trista ni que causi més dolor que aquest imperi masclista justifiqui sens pudor en boca de periodistes assassins, violadors.	30
VIII	Volen amordaçar s'humor, polítics, cantants de rap. Fins i tot joves d'un pub d'Altsasu són a presó.	35
IX	Sa llibertat veig que empunya un camí republicà. Avui dic que Catalunya aviat li acopará. (va de jota!)	40
X	Dos i dos són quatre setze i quatre, vint; i si ho diu Espanya, cent cinquanta-cinc! cent cinquanta-cinc!	45
XI	[Invocació a les Bruixes de Mallorca] Sacerdotesses del boscatge, fecundes amants de natura, hereves de Nuredduna, sa més bella des oracles.	50
XII	Avui és sa nit més bruixa, es vespre més encantat, oberts a sa llibertat que tota sa por arruixa.	55
XIII	Es fogueró vos dibuixa sa catarsi d'un moment. Transformau-vos bona gent, treis el que duis dedins	

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins i amb rima assonant, alguns dels quals hiper mètrics (versos 48 i 49) i d'altres hipomètrics (versos 59 i 60). La desena estrofa és pentasil·laba perquè segueix la cançó original.

Comentari:

La nit comença amb tot el públic atent, sona un muntatge amb un didjeridú²⁶ i una glosa mentre es veu un mapatge reproduït al gran campanar de l'església de Muro. La posada en escena comença amb un dibuix de la silueta del campanar pis per pis i, una vegada complet, dimonis s'hi enfilen fins arribar al cap damunt. Seguidament un dimoni baixa penjat de dalt i fa tocar dotze campanades, una per cada un dels anys que celebren els Dimonis de sa Pedrera. Després sona el batec d'un cor i el campanar queda embuixat.

El Dimoni Gros en aquesta ocasió comença amb una glosa que explica dos fets que es donaren l'any anterior al poble de Muro i que durant molt de temps se'n va parlar. El primer d'aquests són les darreres corregudes de bous que es feren a la plaça de bous la Monumental,²⁷ que patiren molts de talls perquè els toreros exigien garanties de poder cobrar la seva tasca. El súmmum de la festivitat va ser un tall elèctric a les onze de la nit que deixà fora llum tota la plaça, amb el bou i el torero a l'arena i tot el públic expectant. Un tall que no es pogué solucionar fins gairebé una hora més tard. El segon és un dels conflictes històrics que més problemes ha duit en els darrers anys al poble de Muro: els terrenys de son Bosc²⁸. En un primer moment

²⁶ Instrument musical tradicional dels aborígens australians que consisteix en una peça d'un metre de fusta llarga d'eucaliptus, buidada per dins i per on s'hi pot bufar.

²⁷ Podeu llegir més informació sobre les accidentades corregudes de bous a la Monumental en aquest enllaç: <https://www.ultimahora.es/noticias/part-forana/2017/06/26/276262/caos-corrída-toros-monumental.html>

²⁸ Podeu llegir més informació sobre la protecció de son Bosc en aquest enllaç: <https://www.dbalears.cat/balears/2017/06/09/302502/despres-any-s-lluita-sala-plena-celebra-muro-definitiva-prot-eccio-son-bosc.html>

estaven destinats a convertir-se en un camp de golf, però el poble lluità molt perquè fos part del Parc Natural de s'Albufera, fet que s'aconseguí el juliol del 2017.

En començar els versots, el Dimoni Gros fa una salutació als assistents, als que es dediquen a la màgia negra i a les Bruixes de Mallorca²⁹, aquelles que afalaguen el Dimoni per fer el seu poder màgic més fort i ser del bàndol de les males accions. Demana al públic que escolti bé els versots que proclamarà, perquè després seran cremats³⁰ per així purificar tots els mals que s'han produït a l'Estat espanyol aquest darrer any³¹.

A la sisena estrofa fa referència a la crisi política que comença a sorgir a Espanya. Hi ha molts desacords polítics dins el Govern espanyol, a més es comença a parlar d'una moció de censura al president Mariano Rajoy i la celebració del referèndum l'1 d'octubre del 2017 a Catalunya causa gran estupor per la violència i els primers empresonaments de polítics catalans. Per això el Dimoni Gros fa referència a la repressió policial que hi va haver contra els catalans, perquè tot i rebre cops molts forts seguiren la seva lluita contra un Govern ple de baralles.

A la setena estrofa fa una aturada abans de seguir amb el tema de la llibertat per parlar de violacions i feminisme. A finals del 2017 comença el judici contra el grup de violadors que es fa dir "La Manada"³², acusats de violar una al·lota madrilenya a les festes de Sant Fermín de Pamplona. Es produeixen manifestacions per tot l'Estat en contra de la seva innocència i perquè la justícia endureixi les condemnes per casos de violència masclista i violacions.

A la següent el Dimoni Gros segueix parlant de justícia, però en aquest cas fent referència a la llibertat d'expressió que tan censurada està aquests darrers anys. És un moment crític pels artistes perquè veuen com els rapers Valtonyc i Pablo Hasel són acusats per les seves cançons i els joves d'Altsasu són condemnats per enaltiment del terrorisme després d'una baralla de bar amb uns guàrdies civils fora de servei.

²⁹ Són una colla de foc feminista integrada només per dones, creada el 2016, que agafen la figura de la bruixa enlloc de la del dimoni per a la seva vestimenta. No tenen correfocs propis, per això es dediquen als cercaviles i a participar en els correfocs convidats.

³⁰ Dins el món de la màgia el foc es considerat un element purificador. Si es crema un paper on s'han escrit els mals patits i es crema el paper, es diu que s'eliminen aquelles forces del mal.

³¹ Podeu llegir més informació sobre la crisi política i el procés català en aquest enllaç: <https://www.lavanguardia.com/politica/20181217/453605810080/datos-marcaron-politica-2018.html>

³² Podeu llegir més informació sobre el judici de "La Manada" aquí: <https://www.20minutos.es/noticia/3323437/0/cronologia-la-manada/>

Tornant al procés i la República catalana, el Dimoni Gros diu que està segur que els catalans aconseguiran els seus propòsits. D'aquesta manera, el Dimoni Gros aprofita per agafar la tonada de la *Jota de llevant*³³ per fer-ne la seva variació, fent joc amb el número 155 de l'article de la Constitució que força les Comunitats Autònomes a complir les obligacions que dicta l'Estat espanyol quan incompleixin les seves lleis i que es vol aplicar en el cas català.

Finalment, una vegada acabats els versots que fan el resum de l'actualitat del moment tant al poble com al nostre país, el Dimoni Gros es dirigeix a les Bruixes de Mallorca per invocar-les i iniciar el correfoc. Les relaciona amb la figura de Nuredduna³⁴, un mite recollit per Miquel Costa i Llobera en el seu poema "La deixa del geni grec", una personificació lligada al foc i al món de la bruixeria. A més torna a fer referència a la Nit Bruixa, en aquesta ocasió per donar a conèixer l'espai de llibertat que es crea al voltant dels foguerons quan es canten les gloses i per això convida el públic a treure el que duen a dins i desfermar-se per viure la festa.

Per acabar i donar un toc més medieval al correfoc, pujaren a l'escenari el grup de xeremiers Es Reguinyol per tocar *El ball de l'ós*³⁵ mentre s'iniciava el correfoc.

4.1.11 I un puta ou (2019)

- I *Matancera ieraiera,*
 Matancera ieriaieraiò.
 Sa portassa de can Fort
 han mort sa cussa llebrera.
- II *En veure palla cremada,* 5
 senyal que han mort es porquet.
 I en s'hivern quan farà fred
 menjarem xua torrada.
- III *Han fet ses matances*
 a ca s'enimorat. 10
 Jo que som s'al·lota,
 no m'han convidat.

³³ Jota de l'agrupació Música Nostra, seguint la segona estrofa que diu així: Dos i dos són quatre / quatre i dos són sis/ sis i set són tretze / i tretze vint-i-sis.

³⁴ Sibil·la néta del sacerdot del poblat de Ses Païsses d'Artà, de la tribu de l'Alzina, que tingué una història d'amor amb un nouvingut grec que representa a Homer.

³⁵ També anomenada *Polca d'ours*, és una xampanya popular occitana, un tipus de dansa que es balla fent canvis de parella. En els darrers anys ha esdevingut popular a Mallorca perquè s'ha introduït a les ballades populars.

- IV *Matancera culera,
matancera culot.
Mal menjassis camaiot
compixat de sa somera.*³⁶ 15
- V *Matancera aquí,
matancera allà.
Jo som a matances
a cas meu germà.*³⁷
- VI [El Dimoni Gros comença els versots amb la tonada anterior]
Nana nana na-a na! 20
Nana nana na-a na!
Nana na-a na nana!
Nana na-a na nana!
- VII *Matancera ieraiera,
matancera ieraió.* 25
Polítics a sa presó
i jutges a sa foguera.
- VIII *Demà som a matances
a Can Martí Llema.
Sa vara li crema,
quin pardal amb anses.* 30
- I un puta ou!! [exclama el Dimoni Gros]
- IX *Que bon vespre tengueu tots!
Ja tornam a ser aquí...
Preparau-vos per sentir
set o vuit estirabots.* 35
- X *Me basta amb quatre mots
per poder-ho resumir:
no sé per què em feis venir
si tanmateix teniu VOX.*
- XI *Benvinguts a un any nou,
un Walking Dead ben polit.
Ressuscita un partit
que guanyà el trenta-nou.* 40

³⁶ Al Cançoner 2.0 la trobam recollida amb els versos finals diferents: “-Matancera culera,culot./Mal menjasses arròs groc/amb carn de somera./-Emperò menjam taiades/i voltros faves corcades. Va ser recollida a Sencelles”.

³⁷ Al Cançoner 2.0 podem llegir una glosa amb una estructura semblant: “Matancera, a sa cadira,/matancera, an es bufet./Jo vénc de matances/de ca es meu conquet”. Recollida a Campanet.

- XII Fins i tot s'ecologista
li pega fort a s'esquerra. 45
Perquè fan una autopista,
fa un any que mouen guerra.
- XIII El PP fa es ous enterra,
tots li passen per la dreta. 50
No n'hi surt cap de condreta
a n'en Sánchez quan vos xerra.
- XIV Ca, això no és agontador
i no guanyes per ensurts. 60
Me'n vaig, m'entorn a la URSS!
Au, que soni sa cançó!
[Sona l'himne de la URSS]
- XV I dimonis, es fogueró
que cremi amb esponera!
Dimonis sa Pedrera
a Lloure, Llepacalius,
d'Inca! Cremau fins en es viu! 65
Que tot es mal quedi darrere.
- XVI Au dimonis, beneïu
amb foc aquesta Nit Bruixa. 70
Que un poble que de tot riu
tota sa por l'hi arruixa.

Mètrica: Versos heptasil·labs, predominantment masculins i amb rima assonant, alguns dels quals hipermètrics (versos 62, 65 i 66) i d'altres hipomètrics (versos 28, 29, 30 i 31).

Comentari:

Pel que fa la posada en escena, aquest any no va anar lligada als versots. Els Dimonis de sa Pedrera van pensar que feia un temps que no es posaven burletes i qui més que no que els mateixos murers per fer burla de les seves tan sentides Beneïdes³⁸. D'aquesta manera representaren unes beneïdes grotesques, com si es fessin a l'Infern. El Dimoni Gros feu del bisbe

³⁸ Podeu veure el vídeo del correfoc del 2019 en aquest enllaç: https://ib3.org/festes2019?pl=1&cont=9bf535d0-f9f3-40bd-94bc-ae94d1e77bc5&fbclid=IwAR2112ZJJPW3RfBxigYAilyZAIaE8qCp1WAhsldUdd_3JupRH77YUfPjzJQ

beneint amb una granera de llatra, acompanyat per dos escolans dimonis: un passava bacina amb una tassa de vàter i l'altre portava dos ninots Dimonis de sa Pedrera per sants.

Com a animals per beneir (mentre sonava la cançó de Sant Antoni deformada) aparegueren els Dimonions de sa Pedrera (la colla infantil) fent-se passar per ovelles; dimonis vestits de pagès a l'ample amb sardines engabiades, calamars pudents i cans i cavalls fantasmes dels quals només podies reparar el cap; una carrossa popular de pagesos que tiraven clovelles i anous enlloc de caramels; i la gran sorpresa fou la Cucafera³⁹ amb un dimoni vestit de Daenerys Targaryen mentre sonava la banda sonora de Joc de Trons⁴⁰.

Així els Dimonis de sa Pedrera tornaren al seu espectacle més grotesc, que aquest cop va caure en gràcia al públic i no van rebre tantes crítiques com l'any 2014 amb la representació de les ombres xineses.

Podem veure que aquest any els versots comencen amb una sèrie de gloses de matances. Això és degut a Jordi Cloquel *s'Artiller*, que inicià un curs de glosat en el qual alguns membres de la colla de dimonis s'hi apuntaren. Jordi Cloquell és un glosador que posà en marxa una casa cultural al poble de Muro on es fan exposicions, cursos, presentacions de llibres, etc. És una casa per promoure l'activitat cultural dins el poble i, sobretot, per conservar i estimar la cultura popular.

Tortell va ser un dels dimonis alumnes del curs, per això em contà a l'entrevista que:

Aquestes són cançons de matances, jocs de matances. Les dues darreres són actuals i les primeres són cançons tradicionals de matances recollides a Muro. Vàrem començar a Ca s'Artiller, vàrem fer una horabaixa [de gloses] de matances, me va dir que dugués la GoPro [en Jordi Cloquell], ho vaig gravar i vaig aprofitar la idea dels jocs de matances. Després les cançons de matances les actualitzam: matancera iera iera, polítics a sa presó i jutges a sa foguera.

I totes aquestes cançons tenen un origen real, són fets que han passat i aquesta primera té l'anècdota que el porc era tan petit que pareix que han mort la cussa llebrera.

A més a més, Jordi Artiller va publicar durant aquells mesos un llibre sobre cançons de matances que és diu *Tot és bo. Convidats a matances*, el qual també inspirà Miquel Àngel Tortell a emprar-les. Aquestes gloses no apareixen al *Cançoner 2.0* que va actualitzant la Fundació Mallorca Literària, menys la de la quarta estrofa dels versots que coincideix en dos versos. Les tres primeres gloses, però, sí són recollides en el llibre de l'autor.

³⁹ Bèstia de foc dels Dimonis de sa Pedrera, feta de ferro, que simula un ésser semblant a una cuca, dissenyada per ser portada com un drac xinès (per peces).

⁴⁰ Sèrie de la cadena HBO que va absorbir gran part de la població del món i que l'any 2019 creà gran expectativa per l'estrena de la temporada final.

Els versots per tant comencen amb l'àudio d'aquesta gravació que feu Miquel Àngel Tortell a classe i s'irromp la cançó amb la veu del Dimoni Gros que segueix la tonada. Les estrofes set i vuit són part dels versots que el Dimoni Gros canta amb la tonada de matances, on parla que si hi ha presos polítics els jutges també han d'anar a la foguera i seguidament fa burla de Martí Fornés, batle de Muro l'any del correfoc, qui el poder el corromp i el dimoni el tracta de ximplet. Alguns membres de la colla de dimonis no van tenir molt bona connexió amb Martí Fornés els seus anys de batlia i aquest any va tocar-li a ell aparèixer en els versots.

El Dimoni Gros atura els versots per exclamar “i un puta ou”, perquè rima amb el nou de 2019 i perquè està molt molest pels esdeveniments que s'han donat fins llavors. Fins i tot diu que no sap per què el fan venir, ell que és la representació del mal, si tanmateix ja tenim el partit de VOX intentant fer-se amb el govern d'Espanya, sobretot després dels resultats a les eleccions d'Andalusia⁴¹. De fet, en les estrofes posteriors relaciona el partit d'ultradreta amb el govern franquista. Ho compara amb la sèrie de televisió Walking Dead perquè donar els vots al partit de VOX seria com fer ressuscitar Francisco Franco Bahamonde i tot el seu seguici. A més a més, amb un doble sentit, perquè mesos abans es parlava de l'exhumació del dictador per arribar a la plenitud d'estat democràtic, segons deia el president Pedro Sánchez als mitjans de comunicació.

Aquesta vegada també hi hagué versots per a l'esquerra ecologista, concretament contra Miquel Ensenyat de MÉS per Mallorca, per no frenar el projecte de la construcció de l'autopista Lluçmajor-Campos⁴² quan era president del Consell de Mallorca. No deixa de banda tampoc el Partit Popular ni el president Pedro Sánchez. El Partit Popular⁴³ viu uns moments de crisi interna, el seu futur a les eleccions del maig del 2019 era molt incert. Els casos de corrupció i les tensions internes els feren molt de mal. Pedro Sánchez tampoc visqué el seu millor moment dins el seu partit, es rebutjat pels veterans i en els seus discursos no acaba d'enganxar els futurs votants, tot i ser elegit president després de la moció de censura⁴⁴ a Mariano Rajoy. D'aquesta manera el Dimoni Gros diu que és millor tornar als anys de la

⁴¹ Podeu veure els resultats a les eleccions autonòmiques d'Andalusia en aquest enllaç: <http://www.rtve.es/noticias/20181202/extrema-derecha-irrumpe-parlamento-andaluz-12-escanos-obtenidos-vox/1847384.shtml>

⁴² Podeu llegir declaracions de Miquel Ensenyat sobre l'autopista Lluçmajor-Campos en aquest enllaç: <https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2018/09/17/miquel-ensenyat-gob-terraferida-gobierna/1348221.html>

⁴³ Podeu llegir més informació sobre la crisi interna del Partit Socialista en aquest enllaç: https://elpais.com/politica/2018/06/01/actualidad/1527863978_202583.html

⁴⁴ Podeu llegir més informació sobre la moció de censura i Pedro Sánchez com a president en aquest enllaç: https://elpais.com/politica/2018/06/01/actualidad/1527837969_067262.html

URSS, moment en què s'aturen els versots i sona l'himne de la Unió Soviètica davant la sorpresa del públic.

Per acabar, invoca les colles convidades en els seus versots finals per així donar inici al correfoc i deixar que les rialles i la burla omplin la revetlla per allunyar la por que tenim a dins, sobretot després d'aquests anys tant durs dins la política, la societat i l'economia espanyola.

5. Conclusions

Els Dimonis de sa Pedrera empren la identitat del Dimoni Gros per a poder denunciar o fer un toc d'atenció al públic que els ve a escoltar. Que sigui el dimoni qui reciti els versots fa més característic el contingut del text, perquè és el personatge idoni per criticar els fets, les accions o comportaments que s'esmenten en la glosa. Ell representa el mal i la dolentia, per tant és la millor opció per banalitzar el comportament humà. Els versots són a més la veu irreverent, burlesca i picant del poble, que fa enutjar o riure cada espectador d'una manera diferent (segons com hom interpreti el text). De fet és el moment que s'espera amb més expectació de les festes, perquè ningú sap quin tema pot treure el dimoni o qui pot mencionar en el seu discurs. D'aquesta manera, la festivitat dels Dimonis de sa Pedrera es va consolidant dins el poble de Muro i fins i tot la premsa se'n va fent ressò.

Com hem explicat abans, els versots agafen la forma d'una glosa per apropar-se més a la composició popular, que a més és oral i rimada amb heptasíl·labs (en la majoria dels casos). Una altre aspecte és que a diferència de les gloses, els versots són textos dits com a discurs i no de forma cantada, només passa en alguns casos en què els dimonis aprofiten altres gloses recollides on el Dimoni Gros segueix la tonada abans d'iniciar el seu discurs, com passa en els versots del 2019. Però així com a les gloses hi ha una estructura clara, als Dimonis de sa Pedrera els costa una mica seguir una estructura definida per a tots els seus versots. Els versots dels primers anys són més curts i amb més errades que els posteriors, que ja tenen una estructura més sòlida i intenten ser textos més desenvolupats en relació amb la història contada.

Pel que fa al contingut dels versots sempre hi ha el punt de crítica social i política de l'actualitat. Els versots de l'any 2006 serveixen per fer una presentació de la colla i fer una

valoració de com s'ha de cuidar més el poble i les seves emblemàtiques pedreres. Els anys 2009 i 2010 agafen la figura de sant Antoni, representant del bé, per fer un balanç entre el bé i el mal. Però a partir del 2012 és quan la crítica comença a ser més consistent i ja es jutgen personatges concrets, institucions, postures i conductes. Però tots tenen en comú que es divideixen en dues parts, una primera introducció a la història o trama que lliga els versots amb l'espectacle que ofereixen els dimonis i l'altra que ja passa a explicar la part crítica que hem esmentat abans.

Altre fet que es pot destacar és que el punt de crítica pot semblar que sempre va en contra de la tendència dretana, però és sobretot en els darrers anys que podem llegir que no es salva ningú del càstig del dimoni i que han de passar tots per les seves mans, siguin de la tendència que siguin.

A més a més la posada en escena que acompanya els versots ha anat evolucionant any rere any amb diferents adaptacions. Es va començar inicialment enregistrant alguns petits curtsmetratges elaborats per la mateixa colla de dimonis, els anys següents van començar a decorar tot l'escenari per ajudar a contextualitzar els versots que proclamava el Dimoni Gros, fins a arribar als darrers anys que connecten la ficció dels versots amb la realitat amb una petita representació teatral. Podem afirmar, doncs, que les posades en escena dels Dimonis de sa Pedrera la nit del dia 16 de gener són bastant completes. Combinen música, llums, foc, versots i teatralització tot plegat fent un còctel que no deixa indiferent el seu públic.

Després d'haver fet aquesta petita recopilació, pens que seria molt bona idea fer un estudi dels versots que vagin sorgint a l'illa de Mallorca agafant com a partida els Dimonis de sa Pedrera o fins i tot fer una recopilació i comparació dels diferents versots que es narren en els correfocs de tots els Països Catalans a l'actualitat. Són textos molt interessants que ens ajuden a comprendre la situació del moment i com es sent la gent envers a aquests esdeveniments destacats al llarg de l'any.

6. Referències bibliogràfiques

- AMADES, J. (1952): *Costumari Català*. Volum III. Corpus. Primavera. Editorial Salvat. Barcelona.
- BANAL, MOLINET, FULLANA (eds.) (2004): *16 anys de Nit de Foc d'Iguana Teatre*. Fundació Sa Nostra. Consell de Mallorca, Govern de les Illes Balears. Palma.
- BERTRAN, J. (2009): "L'evolució del foc festiu als Països Catalans en el context mediterrani". Revista *Caramella*. Número 20. Pàgines 4-12.
- CARAGOL, T. (2017): *Dimoniari 3 i Bestiari de Mallorca*. Imprenta Leo. Manacor.
- FERNÓS, J. (2011): "Dimonis i dracs de la Ribera d'Ebre (II): El ball de diables d'Ascó." Miscel·lània del CERE. Número 22. Pàgines 271-280.
- FRECHINA, J.V. (1966): *Pensar en vers. La cançó improvisada als Països de la Mediterrània*. Edicions del Mig dia CB. Cornudella de Montsant (2014)
- GINARD, R. (1966-1975). *Cançoner Popular de Mallorca*. Editorial Moll. Palma. Consultat amb el Cançoner 2.0.
<http://www.fundaciocasamuseu.cat/literatura/index.php?i=ca&s=canconer>
- GINARD, J.(2016): *Sant Antoni a Artà: Festa i poesia popular*. Treball de fi de grau. Departament de Llengua i Literatura Catalanes. Repositori Institucional de la Universitat de les Illes Balears
- MAYOL, G. (2018): "El dimoni festiu de Mallorca: una aproximació històrica". *Ara Balears*. 13 de gener del 2018. (darrera consulta 19/07/2019)
https://www.arabalears.cat/opinio/dimoni-festiu-Mallorca-aproximacio-historica_0_1942006_045.html
- MAYOL, G. i SOCIES, J. (2014): "Uns cossiers amb lletra: el cas de Montuïri". Dins Massip, Navarro, Palau (eds.), *Teatralitat popular i tradició*. II Congrés Internacional de Balls parlats. Pàgina 291. Tarragona, 24-26 de setembre. Editorial Afers.
- MAYOL, G. i SOCIES, J. (2016): "Dimoni de Montuïri, dimonis de Mallorca". *Bona Pau*. Número 752.
- MOLL, F. B. (1966): "Assaig d'estudi preliminar". Dins Ginard (1966), volum I. Editorial Moll. Palma.

PALOMAR, S. (2000): *Diable sóc d'aquest ball...* (Notes per a la història dels balls de diables). Revista *Caramella*. Número 3. Pàgines 55-63.

<http://www.festes.org/arxiu/diablesoc.pdf>

PALOMAR, S. (2013): *El marc festiu del foc a Catalunya. La pirotècnia i els seus usos a la festa*. Ponència per a la formació dels Responsables de Grup de Consumidors Reconeixuts com Experts (RGCRE). Entitat la Carrutxa. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

https://cultura.gencat.cat/web/.content/cultura_popular_nova_web/04_formacio/02_grups_de_foc/documents/arxiu/Salvador-Palomar-2.pdf

RIUS, J. (2005): *Concomitancies entre els balls de diables catalans i les «diabladas» d'Amèrica del Sud*. Ponència. Cinquè Simposi de la Descoberta d'Amèrica, 19 de novembre de 2005. Ajuntament d'Arenys de Munt.

<http://www.festes.org/arxiu/balldediablaesamerica.pdf>

SENSE AUTOR (2018): *Dossier pel curs de formació de Responsables de Grup Reconeixuts com Experts (RGCRE)*. Federació de Dimonis, diables i bèsties de foc de les Illes Balears.

TORTELL, M. A. (2011): *Dimonis i Bèsties de foc de les Illes Balears*. Edicions Revista sa Plaça. Inca.

VALLVERDÚ, R. (2006): *Foc en Dansa. Balls de Diables Tradicionals del Panadès i el Camp de Tarragona*. Centre de Documentació Carrutxa. L'Alborç.